Дячиха Євпраксія поралася біля печі. Вона гнівалася. Вже давно перестояла вечеря, час би й спати лягати, а дяка Оверка нема та й нема. А господині ж найгірше, коли вона когось чекає до столу, а той не йде.

— Неначе тобі в болото пірнув! — промовила дячиха сама до себе й із серця підкинула цілий оберемок дров до печі.

Дрова голосно зашкварчали й почали так тріщати, мов там, у печі, хтось лущив горіхи. По вікнах, підлозі й стелі бігали рожеві зайчики. В запічку зацвірінькав цвіркунець, в хату потягло теплом. Стало світліше й веселіше. Великий кіт звівся на лежанці, спочатку вигнувся дугою, а потім витягся, позіхнув і пішов на руки до дячихи. Тут він так гарно почав муркотати, що дячисі аж полегшало на душі. Вона задивилась на вогонь, як він переплигував з однієї деревини на другу. Немов хтось чіпляв до деревин білі, сині, рожеві та жовті тремтячі краплинки блискучого шовку. Вона поклала руки на стіл, схилила на них голову, позіхнула раз-другий та й задрімала...

Чекав дяка-господаря й Домовик.

Він звик, що й дяк також, як сам Домовик, рідко відходив з дому на довгий час. Та ще домовик любив старого господаря за те, що той завжди був веселий та говіркий, а коли бував з чогось задоволений, то виспівував дуже гарно тонесеньким голоском, мов малий хлопчисько, троїчне "Господи, помилуй!" — по тричі вряд. "Бач, випискує, мов комарик!" — посміхався тоді Домовик й почував від того велику приємність. Тепер же йому було сумно...

Дяк Оверко вийшов з дому ще удосвіта до сусіднього села на Храм. Вже давно й споночіло, по селу вже в багатьох хатах погасили світло й повкладалися спати, а Оверка не було й не було...

Домовик виплигнув на хату й сів на теплий бовдур. Відтіль його приємно обвівало легеньким димом березових дров й смачно пахла вечеря. Він подивився навколо, вхопив іскру з димаря, запалив люлечку й виглядав далі.

"Чи й справді не пірнув він часом у болото?" — подумав Домовик саме в той момент, як долі, біля печі, це саме промовила й дячиха Євпраксія.

Трохи ще посидів на бовдурі, а потім притоптав люлечку, щоб часом не впала якась іскра на солом’яну стріху. Тоді заглянув у бовдур, чи там справно горить, й почав злізати з даху.

Як і всякий порядний домовик він довго вагався, чи виходити зі свого двору, чи ні? Все ще він чекав, що ось-ось дяк рипне хвірткою. А тим часом заглянув до собачої будки: чи не спить там Бровко? — подивився, чи Відьма замкнула хлів з коровами; відсунув цебер з цямрини, щоб той не впав у колодязь. І з кожною хвилиною домовик помічав, як у нього в серці настає неспокій за свого господаря. Тоді вирішив, що за господарство йому нема чого турбуватись, бо в хаті була статечна господиня, а в оборі — Бровко, й швиденько вийшов з двору...

Стояв пізній підзимок. Ніч була темна, як добрий атрамент. Небо було затягнуте таким товстим, чорним сукном, що крізь нього не пробивалося жодного променя зірки.

Домовик по-селянському насунув шапку на вуха й швидко подався назустріч господарю до великого болота, що було на шляху...

А саме в цей час дяк Оверко, добре уконтентований на Храмовому святі й трошки під чарчиною, вийшов з другого села й підходив до болота з протилежного боку.

За селом вискочила поперед нього з-під вільхи маленька, мов темний клубочок, левадна Хуха. Вона помітила, що дяк трохи п’яненький, й покотила попередити Потерчат, щоб ті заздалегідь розсвітили свої каганці. Бо ж тільки Потерчата могли показати дякові Оверкові справжній шлях в тім недобрім місці. Інакше він — п’яненький — міг дуже легко оступитися з дороги й загрузнути в болоті.

А дяк, хитаючись, помалу посувався вперед. Він навмисно цюкав ціпком на твердій підмерзлій дорозі, щоб почути, де буде м’яке болото. Знічев’я та щоб було веселіше, він тихенько наспівував церковної пісеньки:

— Бла-а-ажен му-у-ж, іже не ідеть на совє-є-т нече-е-сти-вих. Алілуя, алі...

Раптом дяк урвав співу, бо побачив, як перед ним блимнув малесенький зеленкуватий вогник.

— Свят, свят, свят! — скрикнув дяк Оверко, спираючись й протираючи очі. — Чи не випив я зайвої чарки? Може, допився до зеленого змія? Не дурно ж у мене перед очима зелені вогні плигають!..

Тим часом далі засвітився другий вогник, потім третій, четвертий, десятий, двадцятий... То Потерчата розсвічували свої каганці й бігли вперед понад дорогою, щоб вказати дякові Оверкові шлях додому. Потерчатка були малесенькі, зовсім голі, з великими, блискучими очима й сторчуватими22 синенькими чубиками на голівках. Бігли вони жваво, тільки ж їхні маленькі криві ніжки не могли широко ступати, а через те вони посувалися вперед дуже повільно. Тим-то дякові видавалося, що ті вогники тихо повзуть понад болотом, коливаються, як зачеплена головою лампадка в церкві. Він ще бачив, як вони то підскакували вгору, то поринали в долину. Це через те, що Потерчата бігли не рівним шляхом, а по багновиську й перестрибували з купини на купину.

Від того видовиська дякові й хміль увесь вийшов з голови. Поза шкірою покотив мороз, неначе хтось посипав йому за комір холодного шроту. Шапка також полізла з голови, дарма що на його блискучій лисині було всього тільки одинадцять волосинок, які тепер стали дибом.

"Та це ж мене манить нечиста сила!" — подумав переляканий дяк, як думають усі люди, коли їм трапиться вночі щось незрозуміле, до чого вони не звикли.

Він хитнувся набік, підібрав поли свого довгого каптана й, не знать чого, метнувся від дороги праворуч. Потерчата враз побачили, що він збивається з шляху. Злякавшися, що дяк може загрузнути в болоті, а тоді вони самі — малосилі — не зможуть його відтіль витягнути, вони збіглися до гурту, а потім всі посунули до нього й заступили йому дорогу.

Дяк Оверко зовсім отетерів. Не тямлячи себе, він метнувся вже ліворуч. Пробіг кілька ступнів і скочив на купину. Купина захиталася в нього під ногами, але ж не дуже, бо в покраю трохи вже була підмерзла. Однак він сам враз помітив, що вже втрапив у багновисько. Повний жаху, спинився він на тій купині й притаїв дух. Потерчата помислили, що дяк міркує, як йому йти далі, й знову побігли на шлях. А він дивився на вогники й мізкував: "Загибає моя душа! Кінець наближається!.." Тоді почав молитися та хрестити тремтячою рукою ту невидиму силу, що манила його до себе.

Потерчата не знали, що їм робити. Бігла хвилина за хвилиною, а дяк все стояв мов стовп, не рухаючись з місця.

Вони знову повернули до нього, поставали навколо й почали співати всі разом. Той їхній спів нагадував шелестіння сухого очерету. Але ж то не очерет, то співали Дитинчата-Потерчата:

Ой, дяче, дяче!

Ти ж сам не бачиш,

Такою пітьмою

Ступати кудою.

Нас не жахайся,

Нам довіряйся:

Доведем додому

По шляху твердому!..

І знову вони почали посуватись понад болотом, освічуючи йому правдиву путь.

Однак дяк їх не зрозумів. Він все стояв і трусився, як лист на осиці. Потім ущипнув себе за носа, щоб переконатися, що він не спить і не марить.

— Ой, ой! — скрикнув він голосно, бо таки міцно ущіпнувся.

Коли ж помітив, що вогники відходять від нього все далі та далі, почав заспокоюватись.

— Ні, ні! Ти мене не одуриш, бісовське навожденіє! — сказав він сам собі. — Дзуськи! Я — особа духовна, у вівтарі буваю, а в церкві ж я — свій чоловік!.. Ну, звісно, ліпше в таку темряву сидіти вдома, як блукати сновидою чи стовбичити серед болота, мов Дідько. Отож недурно-таки і в Святому Письмі сказано, що "блажен муж, іже не ідеть на совєт..."

І, не скінчивши своєї думки, він потихеньку зліз з купини та обережно подався праворуч. Тепер, кидаючись то в один, то в другий бік, він вже зовсім згубив в тій пітьмі належний напрям й попростував у самісіньке болото. Тільки раз чавкнула нога в багні, й він полетів у підмерзлу воду сторч головою. Шапка йому злетіла, гарусовий шарф на шиї розмотався. Дяк почав борсатись, але ж довгі поли ватяного каптана враз намокли, стали важкі, облипали йому ноги й не пускали вилізти з багна. В розпачі він почав вичитувати молитов, бо ж з обов’язку він був чоловік богобоязливий, а потім, як почув, що загрузає ще дужче, щосили закричав не своїм голосом:

— Рятуйте! Рятуйте, хто в Бога вірує! Потопаю в болоті, яко фараон Гонитель!..

Той покрик почув Домовик. Ще здалеку він побачив, як в тім напрямі побігли Потерчата з каганцями, й умить зрозумів, що таке сталося. Мов цап, пострибав він чимдужче по купинах. Потім підскочив до загрузлого в болоті дяка, перевернувся на стару вербу й простягнув йому просто в руки дебелого сука. Дяк Оверко вхопився обома руками за той сучок й почав видиратись нагору. Тим часом Домовик мигнув кілька разів другою вітою Потерчатам, щоб вони швидше погасили свої вогники. Він-бо бачив, що дяк їх дуже злякався.

Потихеньку підштовхуючи свого господаря з багна, Домовик вивів дяка на суходіл. Тут він поставив його лицем в напрямі дороги, витяг з болота шапку, непомітно прив’язав її до шарфа й прошепотів на вухо таким способом, щоб дяк подумав, ніби то він сам так намислив:

— Іди тепер, Оверку, просто й нічого не бійся!

Почувши під собою твердий ґрунт, мокрий, промерзлий дяк, забувши й про свою шапку, щосили подався вперед. Швидко він помітив край дороги три тополі, що стояли перед цариною села. Далі угледів на обрії й білу дзвіницю церкви, біля якої була його хата.

Тепер він зітхнув з полегшенням. Трохи було йому страшно, що ж скаже дячиха Євпраксія, що він так забарився та затьопався... Витяг він з кишені мокру червону хустку, витер з чола холодний піт. Потім нюхнув тютюну, чхнув, аж йому іскри з очей посипались, й підступив до своєї хвіртки.

Домовик заскочив наперед й відчинив йому ворота. Потім поміг їх щільненько зачинити, а дяка пропустив у хату поперед себе. Тут знову він причинив за господарем двері, бо той сам забув це зробити: такий він був стурбований пригодою та щасливий, що врятувався від біди.

Домовик також радів, що йому вчасно прийшла думка йти рятувати господаря, бо в тім малім болоті не було ні Водяника, ні Русалок, а малі Потерчата не могли б самі врятувати дяка. Але ж коли дяк Оверко став біля печі перед світлом, то Домовик не міг втриматись від реготу. Неначе меблі затріщали, так пролунав його сміх.

І було чого! Дяк увесь був вимазаний чорним глеєм, по всьому обличчю було розмазане багно, виглядав він, неначе мокра курка, а на самому носі налипла добра купа бруду, що висіла, мов кишка у індика.

Домовиків сміх розбудив дячиху. Вона лупнула очима раз, лупнула вдруге й підскочила, мов опечена.

— Мати Божа Почаївська! Що ж це за Марюка?! — сплеснула вона в долоні. — Амінь, амінь! Розсипся!..

— Не кричи так велегласно, стара! — лагідним голосом промовив дяк. — Це — не Марюка, це — я, живий і невредимий раб Божий, дячок Оверкій! — і він скоса поглянув, чи нема в руках у дячихи якогось деркача, бо добре знав, що нашкодив.

І справді! В тій хвилині вона нагнулася під припічок та й вхопила в руку віника.

— Ах ти ж такий-сякий, забродо, п’янице! Ось я тобі покажу "раба Божого"! Побачимо, чи будеш ти й тепер "невредимий"! — закричала вона.

— Укротися, Євпраксіє! — притримав її дяк. — Не гнівися, не карай, дай слово промовити... Водила мене нечиста сила, хотіла в болоті втопити!..

Але ж Дячиха не дала йому скінчити.

— Сам ти — нечиста сила! А водила тебе по болоті горілка, безбожнику!..

"А таки розумна жінка моя господиня!" — подумав про себе Домовик.

Але ж йому шкода було й доброго дяка й він непомітно висмикнув з дячишиної руки віника. Потім ще раз гучно засміявся й стрибнув на теплу лежанку до товстого кота.

А дяк Оверко, умившись та перебравшись, ще довго-довго розповідав дячисі Євпраксії, як його манила зеленими вогниками нечиста сила, як хотіла втопити в болоті, та злякалася його щирих молитов...